

СЕРІЯ НАРОДНІХ БАЙОК І КАЗОК,

ч. 4.

МЕДВІДЬ- -КОСОЛАЦ.

(Народні байки).

Упорядкував В. ЮНОША.

Видання Катеринославського Союзу Споживчих Товариств.

МЕДВІДЬ - КОСОЛАП.

(Народні байки).

У П О Р Я Д К У В А В В . Ю Н О Ш А .

I. „Медвідь і бджола“. — II. „Спілка медведя з мужиком“. —
III. „Медвідь зганяє мухи з цигана“. — IV. „Медвідь і лиси“. —
V. „Як медвідь украв дівчину“. — VI. „Як медвідь оддя-
чив дідові“. — VII. „Як медвідь ззив чоловіка“. — VIII. „Мед-
відь в ямі“. — IX. „Медведева хата“.

Видання Катеринославського Союзу Споживчих Товариств.

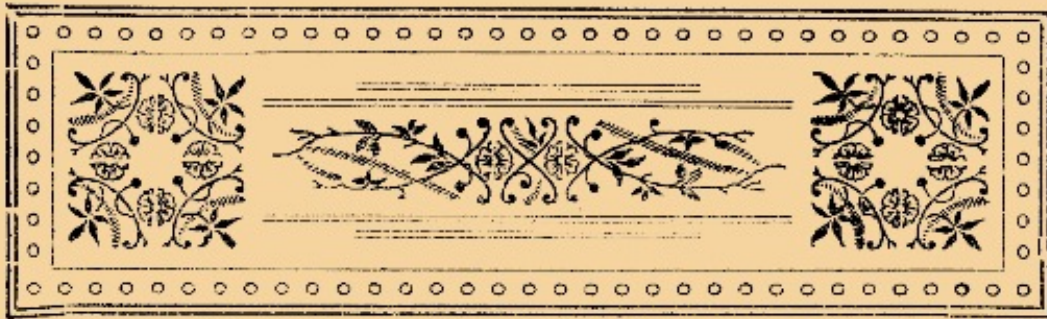
КАТЕРИНОСЛАВ,
Друкарня Катерин. Союзу Спож. Т-в.
1919.

Од упорядчика.

Надруковані в цьому збірничку байки записані з народніх уст по різних кутках української території—на Курщині („Спілка медведя з мужиком“, „Медвідь зганяє мухи з цигана“, „Як медвідь украв дівчину“, „Як медвідь оддячив дідові“ і „Медвідь в ямі“) та в Галичині („Медвідь і бджола“, „Медвідь і лиси“, „Як медвідь ззів чоловіка“ і „Медведева хата“) і вперше світ побачили в т. т. XXXVII, XXXVIII „Етнографичного Збірника“, виданого р. 1916 під редакцією д. Володимира Гнатюка Львівським Науковим Товариством імени Шевченка.

Наше видання має літературне, а не наукове завдання, тому то текст байок ми подаємо місцями трохи виправлений відповідно до вимог сучасної нашої літературної мови й загальноприйнятого правопису, але в вислові, в конструкції речення, по змозі, ми пильнували додержати скрізь і завжди народнього й навіть місцевого колориту.

В. Юноша.

I. Медвідь і бджола.

Одного разу прийшов медвідь до лісу, сів собі на колоду та й каже:

— Так мені щось гірко, що не знаю, де й дітися.
Але нагадав він про мед.

— Ой---каже,—та то бджоли стільки меду мають—повні комори, а мені щоб було гірко?! Піду я зараз та пошукаю пасіки та й дам собі раду.

Пішов медвідь шукати пасіки. Іде він лісом, іде та й усе нюхає, усе зазирає на дерева, чи немає де бджіл. А далі сів він собі на однім місці на пеньок та й каже:

— Ох, та й утомився ж я! Ну, та посижу тут трохи, може, якась бджола налетить, то я буду її питатися, де вона має хату.

Сидить він, сидить, коли давиться—недалечко бджола мед п'є. Сіла собі на квіточку, та й п'є мед. От він її мерщій за крильце хап та й підніс до вуха, аби чути було, що вона буде казати. А вона тільки:

— Йо-о-ой! Йо-о-ой!

Медвідь і каже:

— А ти ж чого то так репиш?

— Ой, пусти мене... пусти мене!

— Не пустю тебе,—одказує медвідь,—доки не скажеш, де твоя хата.

Бджола й гадає собі.

— Що б його зробити, аби живою зостатися?

А далі й проситься:

— Даруй мені життя, бо я хати не маю.

А вона таки має хату, та тільки не хоче йому сказати—де, щоб не зруйнував усієї пасіки. А медвідь струснув нею, приклав знову до вуха та й каже:

— Ну, коли ти хати не маєш, то будемо жити вкупі. Я теж хати не маю, та ще й гірко дуже мені, от ти мене й годуватимеш медом. Я тебе пустю, тільки ти маєш коло мене лазити по квітках, збирати мед та насипати мені на язик. Та пам'ятай собі, як би, не дай, Боже, задумала втікати, то й підлетіти не встигнеш — тут тобі й смерть. Загинеш зараз же в моїх лапах.

Бджола згожується й на це.

— Добре,— каже.

Та таки не пустив він її одразу, а пішов та вперед виломав собі тоненьку гилячку з листом, щоб бджолу вбити, коли б вона захотіла втікати.

— Ну,— каже медвідь,— гляди, щоб і не пробувала втікати.

— Ой, не буду,— одказує бджола.

Медвідь пустив бжолу на квітку та вона й ссе мед. Як виссала з одної, медвідь і каже:

— Лізь на другу!

Та так бджола збирала мед аж до вечора. А медвідь питається:

— Що, багато є меду?

Бджола все одказує:

-- Зараз, зараз!

— А що, багато є?

А вона знову:

— Зараз, зараз!

А сама все гадає собі, як би то збутися свого ворога:

— Ну, нехай тільки смеркнеться, я й упаду межи траву, межи зілля та й пропаду. Він мене в темноті не знайде.

От уже й смерклося добре, тоді медвідь і каже їй:

— Ану, ходи сюди, бо вже не можу витримати. Давай сюди мед.

Та хап бджолу за крильце й несе її просто до рота. А бджола й каже йому:

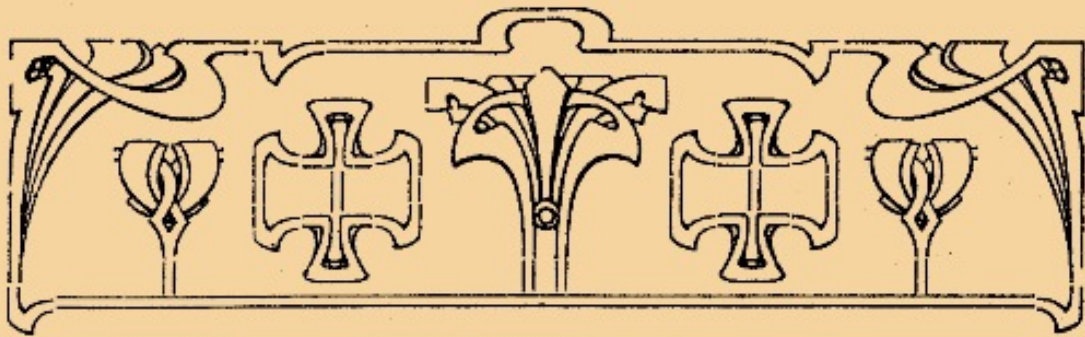
— Клади мене мерщій на язик, бо мед капає вже на землю.

Медвідь роззявив рота, поклав бжолу на язик та й чекає, як буде виливатися мед солодкий.

А бджола враз знялася, вгору та й полетіла в темний ліс. Медвідь поки за гияку захопився, то вже й не знати було, куди нею й махати... Тоді він і каже сам до себе:

— Який от я великий, а не мав розуму й за маненьку мушку.

II. Співка медведя з мужиком.

Один убогий мужик не мав коней, нічим було йому землю орати. Що його робити? Як не крути, як не верти, а треба було пускатися на хитрощі. Пішов він у ліс, зустрів медведя й каже:

— Здоров був, Михайло!

— Здрастуй, мужичок. Що гарного скажеш?

— Та я хотів попрохати тебе, щоб ти пособив мені посіяти ріпу.

— А що ти мені за це даси?

— Та що ж я тобі дам? Все, що вродить, поділимо з половини: твоє буде бадилля, а мої корінці.

— Добре, — каже медвідь, — як з половини, то я згожуюся.

Пішли вони сіяти ріпу. Медвідь впрігся й землю орав, мужик ріпу сів.

Минуло літо, ріпа поспіла. Мужик пішов до медведя й каже:

— Ну, Михайло, час і жнива починати. Забирай свою частку, а потім я свою заберу.

Медвідь скошив гичку, згріб у копиці й думає:

— Що ж я буду робити з травою? Я сіна не їм. Хіба забрати на підстилку? Одурих, виходить, мене мужик. Ну, почекай же, вражий сину, я тобі оддячу!

Медвідь уже налагодився був уночі залізти до мужика на подвірря й наробити там йому шкоди, а далі й роздумав:

— Ні, шкода, на цей раз змовчу. А нехай на друге літо, то вже я його обдурю. Збрешу, що бадилля було смачне, а щоб не було кривди нікому, так я скажу йому: нехай тепер твоє бадилля буде, а мої корінці.

Дочекавши весни, медвідь вже сам прийшов до мужика й каже:

— Ну, що ж, чоловіче, давай знову будемо сіяти вкупі:

— Про мене... Мені однаково, як сіяти, то й сіяти. А що ж ми посіємо?

— Та мені теж однаково,—промовив медвідь.— Тільки я хотів умовитися з тобою, щоб цим разом були корінці вже мої, а твоє бадилля, щоб не було кривди ні тобі, ні мені. Бадилля було дуже смачне, тепер я хочу ним тобі поступитися, а собі візьму вже корінці.

— Добре, Михайло, я згожуюсь. Мені однаково. Приходь завтра, будемо сіяти.

На другий день медвідь ранісенько прийшов до чоловіка. Пішли вони на горід сіяти. Медведя мужик заставив орати, а сам взявся засівати мак. А медвідь того й не розшолопав, що тепер мужик, замість ріпи, мак посіяв.

Минуло літо, поспів мак, мужик іде до медведя й каже:

— Ну, Михайло, пора врожай збирати. Сьогодні я збиру свою частку, виломаю бадилля, а завтра ти забереш своє.

Мужик зібрав мак, позломував геть чисто всі маківки, зосталися на городі одні тільки пеньочки з корінцями.

На другий день прийшов медвідь по свою частку. Кинувся він виривати корінці, аж там свищі в борщі—нема нічого такого, щоб можна було їсти, навіть на підстілку не годиться. Розгнівався на мужика медвідь, одразу ж розбив з ним глека.

На другий день медвідь налагодився оддячити мужикові за наругу. Діждавшись, як смеркло, взяв у лапи коляку й подався до села. Дорогою він думав:

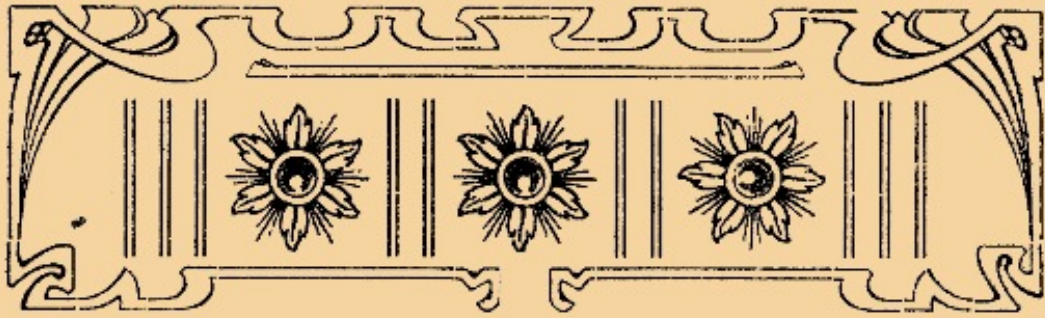
— Зайду в двір, подушу всю скотину й його самого вб'ю.

А мужик не дурний був. Знаючи, що медвідь на його розгнівався, то й сподівався, що не сьогодні, так узавтра прийде він помститися над ним. От і взяв він залізні вила, сів за дверима в хліві й дверей на засов не засунув.

Медвідь увійшов на подвірря й попростував зараз же до хліва овець душити. Дійшов до хліва, взявся за двері, попробував, вони й одчинилися. Він тоді пішов далі сміливіще.

Тільки медвідь дійшов до середини хліва, а мужик його як штрикне вилами попід ребра. Медвідь злякався, повернув назад і, як ошпарений, мерщій дременував втікати. Біг, біг, аж поки не впав і здох.

III. Медвідь зганяє мухи з цигана.

Один циган спіймав молоденького медведика, приручив його до себе й вимуштрував на всякі фіглі та штуки. Медвідь виріс, звикся з чоловіком і слухався його.

Циган ходив з ним по селах і всяко дурив там бабів, а медвідь удавав ріжних комедій, показував, як п'яні валяються, як баби йдуть на роботу, як з роботи й таке інше... Циган дурив не раз бабів і лікамі: упевняв, що кого медвідь помацає лапами, той одужає. Баби, звичайно, вірили й оддавали себе в лапи кудлатого лікаря. Бувало, баба ляже на долівку, а медвідь як почне топтатись по ній лапами, то вона аж зомліє. Одначе, баби вірили циганові, наділяли його полотном, салом, яйцями й усякою всячиною.

Раз якось циган з медведем простували з одного села в друге. Було йти далеченько, циган наморився, одійшов з шляху трохи на бік та й ліг спочити, а медведеві наказав:

— Ти ж гляди, Михайло, нікого до мене не підпускай, всіх жени од мене як найдалі, а хто не послухає, того бий—не милуй.

— Добре, хазяїне, нікого не підпустю. Спи собі...

Циган заснув, а медвідь сів біля нього й очей з його не зводив.

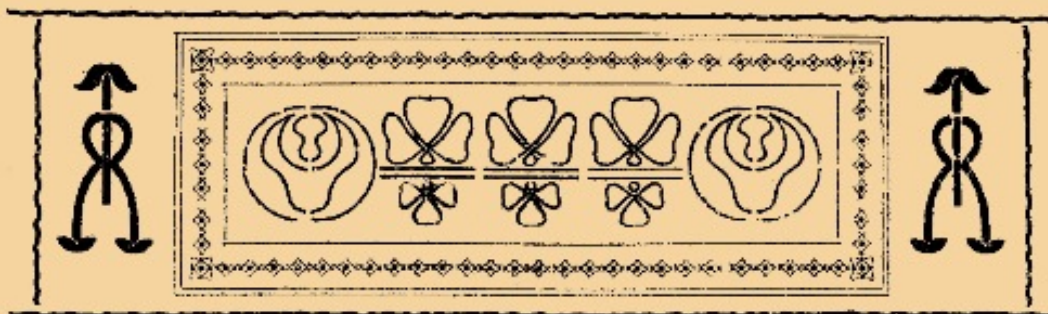
Не встиг ще циган гаразд і заснути, як уже причепилась до його муха. Спочатку муха сіла циганові на ніс. Медвідь кивнув лапою, муха з носа злетіла й сіла на щок. Медвідь знов махнув лапою, муха тоді знялась, покрутилась, повертілася над циганом і сіла йому просто на лоб. Медвідь розсердився й каже:

— Почекай ти, бісова личино, я тебе навчу, як дратувати мене!

Взяв він каменяку, розмахнувся з усеї сили та як торохнув нею цигана по лобі! Циган і не поворохнувся. Медвідь тоді схаменувся й зажурився: шкода йому стало свого хазяїна. А муха почала з його глузувати:

— Ех ти, кудлатий дурню! Ти думав мене вбити, а влучив свого хазяїна! От так догодив, нічого сказати! Правду кажуть, застав дурня Богу молитися, то він і лоба проб'є.

IV. Медвідь і лиси.

Йшов якомсь медвідь лісом та й зустрівся з сарною. Перепинив її медвідь та й каже:

— Тепер я тебе маю ззісти.

Вона стала перед ним, збіднилася та й зачала проситися та жалітися, що з малими дітками бідує. А він їй на це:

— Покажи, де твої діти.

— Ходім зо мною, то я тобі покажу.

От і пішли вони.

Прийшли до скелі, сарна зоговорила до дітей, а вони й вибігли з діри.

— О, дивися, якими б ти їх сиротами лишив, коли б був мене ззів!

— Була б ти смерти спожила, коли б не твої діти,—одказує медвідь.—Не вважаю на тебе, тільки на твоїх дітей.

Вона подякувала медведеві й розійшлися.

Пішов медвідь лісом далі та й зустрічається з лисом.

— Чого ти, небоже, тут ходиш?

— Та вийшов трохи кістки розімняти.

— Ну, то й добре, зараз матиму обід.

— Що тобі з мене самого? Почекай, я до тебе більше приведу товаришів. А тим часом ходім до мене, я тобі дам щось пообідати.

Прийшли вони до лиса.

Лис поклав перед медведем багато всякої печені, та й їдять. Попоїли вони, тоді медвідь і каже до лиса:

— Ходім на двір.

Коли вони вийшли, тоді медвідь і загадує лисові:

— Піди, склич багато своїх товаришів та й ідіть всі до мене в гості.

Лис побіг по лісі, порозшукував своїх товаришів та й запрошує їх усіх до медведя в гості. Але вони вагаються, не вірять йому.

— Як же ми підемо до нього, коли він нас не просив?

— Що ви про те журитесь, що він вас не просив, коли я прошу.

Прийшли вони до медведя.

Медвідь гарно прийняв їх. Лиси погостювали та й хочуть вже й додому йти. Та медвідь їх не пускає.

— Тепер маю з кожним із вас поборотися.

Лиси одмовляються, кажуть, що вони безсилі.

— Коли ви ззіли стільки м'яса, то ви годні з мною поборотися.

Тоді й каже один лис до медведя:

— Ну, добре, поборімся. Я між своїми товаришами найдужчий.

Медвідь тільки поклав на лиса лапу, а лис і впав. А решта лисів, побачивши це, й кажуть:

— Ну, коли так, то ми вже не годні з тобою боротися.

А медвідь їм на це:

— Коли не годні поодинці боротися, то чіпляйтеся всі на мене.

Почепилися. Медвідь як похитнувся, то всі лиси й попадали.

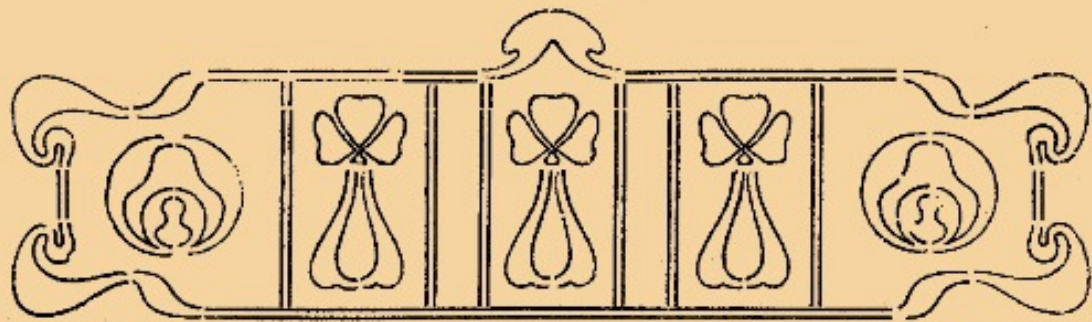
— Чого ж ви йшли, коли ви не годні боротися?

— Нас лис, — кажуть, — запросив.

— Та коли ж я вам нічого не казав.

Тоді медвідь став по один бік, а лисам наказав по другий бік стати. А далі як замахнувся він лапою, так усіх на смерть і повбивав.

V. Як медвідь украв дівчину.

В одному лісі жив медвідь перевертень. Колись він був чоловіком, гарним молодим парубком. Знався він з дочкою відьми.

Відьма знала про це й хотіла зробити його своїм зятем, а парубок і не думав, що мати його дівчини відьма, тому то кохався з нею так собі, аби не нудувати.

Прийшла пора, задумав той парубок женитися та й пішов свататись у друге село. Засватав там гарну дівчину, багату й розумну. Повінчалися, справили весілля.

Після вінчання треба було з молодою їхати лісом. Відьма довідалася, що парубок насміявся з її дочки й постановила йому оддячити. Подалася на зустріч молодим.

Тільки в'їхали молоді в середину лісу, коні захропіли, стали дибки й зупинилися. Молоді злякалися, щоб не перекинувся віз, та й позлізали з його. Молодий миттю зробився медведем і побіг геть по лісі. Молода, перелякана на смерть, поїхала сама додому.

От парубок від тоді жив у лісі медведем. Обридла йому самотність, все бажав він одружитися, як і всяке живе створіння, та не було з ким. Медведі його до

себе не приймали, бо чули в йому дух людський, то й проганяли його. Одружитися з дівчиною теж не можна було, бо хто-ж схотів би полюбити звіря? От і надумав медвідь украсти собі дружину. Частенько підходив він до села, та все не щастило вкрасти йому дівчину. У лісі теж не раз захожувався він підкрастися до жінок та, на жаль, вони бували там не сами, а з чоловіками, а в цих були добрі дрючки, то й боявся до них підходити.

Одного разу в якийсь празничок малі дівчатка пішли в ліс по ягоди. Надибавши галявинку з ягодами, почали збирати їх кожна для себе. Одна супроти другої змагалися назбирати як найбільше ягід. Дівчатка порозбігалися по всій галявині, котра куди змогла.

Вибіг медвідь з гущавини лісу, вхопив одну що найкращу дівчину й подався знов у гущавину. Дівчата, побачивши медведя, кинулися як найдужче втікати додому. Поприбігали додому не живі, не мертві, сами себе не тямлючи. Аж уже опісля розпитали в них, хто ходив у ліс, та що там сталося. Виявилось, що одну дівчинку медвідь украв.

Батько дівчинки з сусідами пішов у ліс шукати своєї донечки. Зібралось чоловіка з десять, побрали з собою хто що попав: вила, рогаці, кочерги, сокири, а в кого була рушниця, той узяв рушницю. Ходили, ходили по всьому лісі. Згаяли цілий день і нічого не знайшли,—ні медведя, ні дівчинки, і кісточок нігде не видно було. Поплакав дід з бабою, погорювали з тиждень і стали потроху забувати.

А медвідь і не думав дівчину душити. Він бажав її виростити й одружитися з нею. Приніс її в свою хату й добре харчував її; давав їй груш, яблук, орхів, огірків, кавунів і всякої всячини. Дівчинка спочатку з переполоху не пила й не їла, все плакала,

а далі трохи привикла, стала їсти й пити, тільки все ж туга не спадала їй із серця. Почне инколи медвідь гратися з нею, торкати її лапою або лащитися біля неї. А їй не до гулянок було. Вона згадувала тоді, як вона гуляла з подругами, як її голубила мати, і тут уже не обходилося без сліз. Медвідь питав її:

— Чого ти, голубко, плачеш?

— Та як же мені не плакати? Скільки днів уже минуло, а я не маю ніякої вісточки од батька та матері. Тепер вони думають, що мене й на цім світі нема, й що-дня плачуть та тужать по мені.

— Не журися, голубочко, я взавтра піду одвідаю їх і принесу тобі вісточку. А ти напечи пирогів, я однесу їм гостинчика.

Дівчина напекла пирогів із начинкою. Медвідь і каже:

— Поскладай ти ці пироги в кошіль і прикрий, а я піду, добуду лика, щоб було чим прив'язати кошіль до спини. А щоб не страшно було тобі zostаватися самій у хаті, ляж на піч і лежи там, пока я не вернуся.

— Добре. Ти тільки гляди, на дорозі не сідай одпочивать, а неси, не зупиняючись, і пирогів не їж, а то я однаково знатиму. Я відціля побачу, як ти зупинишся.

Сама ж дівчина влізла в кошіль, заклала себе пирогами, прикинула зверху хустиною й сиділа, за-таївши дух. Медвідь увійшов у хату, прив'язав мерщій кошіль до спини, вийшов на двір, зав'язав ликом двері й подався до села. Медвідь, бач, думав, що дівчинка zostалася на печі.

Пройшов медвідь з півверстви, присів на пеньок і подумав:

— Ну, тут красуня моя мене не побачить, вийму один пиріг і ззім!

Тільки що почав зсувати кошіль з плечей, а дівчинка висунала трохи голову й кричить стиха:

— Бачу, бачу!
Не сідай на пеньок,
Не їж пиріжок,
Неси просто до мого батенька!

Медвідь мерщій підхопився з пенька, став на ноги й пішов далі, а сам собі подумав:

— От яка вона оката! Вночі за півверстви бачить!

Одійшов медвідь од лісу верстви зо три, вже й до села лишалося з верству. Присів він на пеньок і бубонить сам собі:

— Ну, тепер моя красуня не побачить мене. Присяду, одпочину трохи й пиріжечка ззім!

Дівчинка знову висунула голову й гукає стиха:

— Бачу, бачу!
Не сідай на пеньок,
Не їж пиріжок,
Неси просто до мого батенька!

Медвідь підхопився й подався далі. А сам не мало дивувався:

— От оката! Як вона бачить! Уже поночі, неначе їй хто підказує, що я сів!

Підійшов медвідь до воріт батьків її й хотів постукати лапою. Собаки почули, загавкали й кинулися до воріт. Медвідь мерщій скинув із себе кошіль і гайда од двору. Дід почув, що собаки гавкають безперестанку й кидаються до воріт, вийшов з хати. Одчинив хвіртку, дивиться, а там стоїть кошіль. Дід здивувався:

— Що за okazія? Звідки тут кошіль узявся? Хто його міг принести?

Вийшла з хати й бабуся, кинулися вони обое до того кошіля, аж там пироги. Баба з дідом іще дужче здивувалися:

— Що за диво, звідки пироги взялися?

А дочка й обізвалася з кошеля:

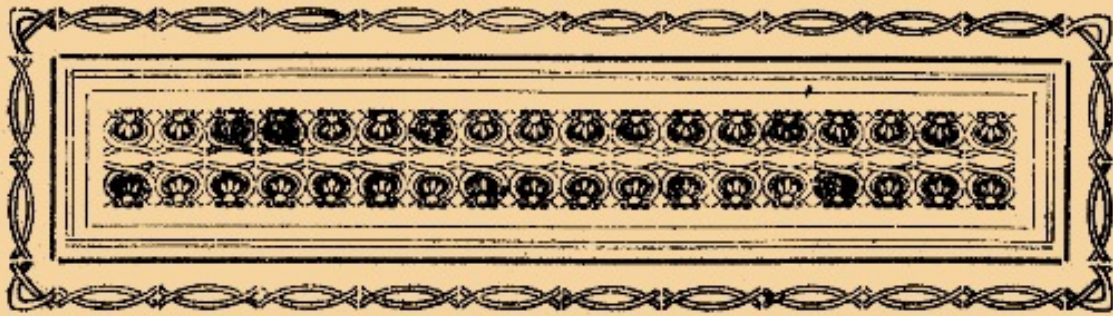
— Це я, мамо, напекла!

І стала вилазити з того кошеля.

Дід і баба од радости плакали й сміялися. Повели дочку в хату, там її цілували, обіймали й сами не знали, куди посадити її. Дочка все чисто розказала їм, де вона була й як од лиха вирятувалася.

А медвідь той і повік зостався без дружини.

VI. Як медвідь оддячив дідові.

Жили собі дід та баба бідно, пребідно. Скоромно їсти їм доводилося двічі на рік—на Різдво та на Великдень, а поза тим їли пісне. Одного разу бабі дуже забажалося скоромного й почала вона напосідати на діда.

— Добудь, чоловіче, м'яся, бо мені дуже забажалося м'яса. Я б ніби поздоровшала, коли б попоїла його.

— Та де ж я тобі візьму м'яса, коли в мене грошей нема ні копійки, а задарма ніхто тобі не дасть.

— Ти, старий дурню, тим і одмагаєшся, що грошей нема, а як же добрі люде й без грошей що-дня м'ясце їдять. Уб'ють медведя або кабана й ласують собі.

— Так у людей рушниці є, а я чим уб'ю.

— Як би ти не ледащо був, так і без рушниці достав би м'яса. Возьми сокиру, підглянь, де медвідь спить, підійди до нього крадькома й зарубай його сонного.

— А як він побачить мене та й утіче або задушить мене?

— Сонного надибай, він не почує, як і підійдеш ти.

Надокучило дідові слухати бабиних сварок, накинув на голову шапку, взяв сокиру й пішов до лісу,

Ходив цілий день по лісі й нічого не натрапив. Аж як почало смеркати, побачив він під кущем медведя. Почав потихенько підкрадатися до нього. Підійшов нищечком, миттю замахнувся сокирою й рубнув медведя, тільки, на жаль, не потрапив його по голові, а відрубав йому передню лапу. Медвідь з переполоху кинувся втікати; пошкандибав на трьох ногах. А дід узяв медвежу лапу й пішов додому.

Баба зраділа, що дід хоч трохи приніс їй скором'ятинки. Взяла медвежу лапу, обскубла з неї волосінь, шкуру здерла, а м'ясо з кістками порубала на шматки й поставила в піч варити. А сама потім підстелила під себе медвежу шкуру й почала прясти його волосінь собі на панчохи.

Медвідь, отямившись трохи, приладнав собі дерев'яну ногу й пішов на село шукати свого ворога. Підійшов до села, дивиться, у крайній хаті світиться вогонь. Було вже пізно. Він глянув у вікно й побачив, що баба сидить на його шкурі й пряде його волосінь, а в печі вариться його м'ясо з відрубаної ноги. Медвідь тоді од вікна пішов на подвір'я й заспівав:

Всі по всьому селу сплять,
Одна баба не спить,
На моїй шкурі сидить,
Мою вовну пряде,
Моє м'ясо варить.

Ілу на дерев'яній нозі
Од самого лісу,
Роздавлю діда й бабу
І розвалю хату к бісу.

Злякалася баба, погасила мерщій каганець, заметушилася по хаті, збудила діда й каже:

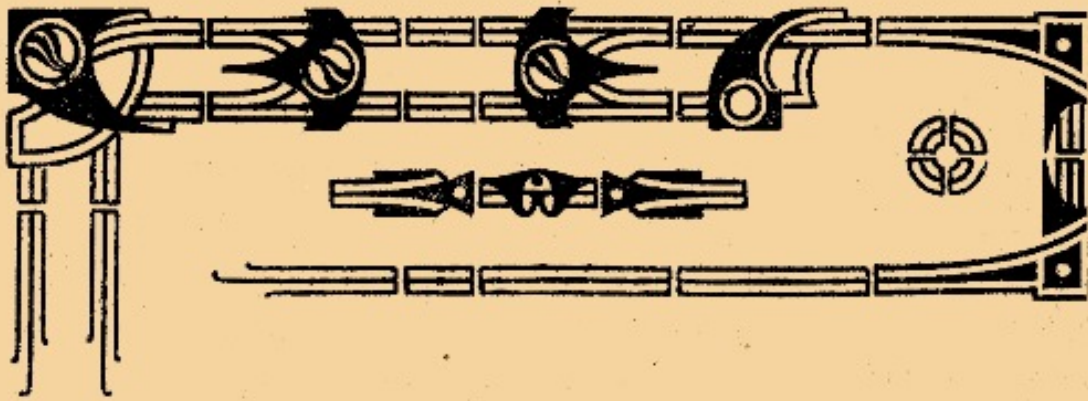
— Дідусю, йде медвідь нас душити. Я полізу на піч, а ти як хочеш, так і обороняйся од його.

Дід не довго думав, узяв віжки, прив'язав упоперек ступу, почепив її на кілок супроти дверей, один кінець віжок прив'язав до кілка, а за другий сам взявся й цупив його до себе так, що ступа гойдалася.

Тільки но медвідь на поріг, а дід як пустить віжки, ступа як торохне медведя та просто по лобі. Медвідь розсердився, одштохнув ступу од себе. Ступа на віжках гойднулася од нього й зараз же знов вернулася, ще дужче розігналася та як бухнула його другий раз по лобі, медвідь аж поточився. Його ще дужче взяло за серце і він тоді з усієї сили штовхнув од себе ступу. Ступа аж об стелю вдарилася, а потім як вернулася назад, як довбанула медведя в третій раз, він аж присів. А далі вже й не боровся з ступою, схопився на ноги та навіткача подався до лісу й уже більше не приходив душити діда та бабу.

А баба з переляку до самого ранку не злазила з печі. Вже коли розвиднилося, вона метнулася до печі, витягла медвеже м'ясо. І з того часу боялася посилати діда на лови.

VII. Як медвідь ззів чоловіка.

Один хазяїн мав під лісом поле й йому звірі робили велику шкоду. Раз якось вийшов він у поле і бачить, що пшениця в його дуже потолочена. Зупинився він та й каже сам до себе:

— Не досить того, що я бідний, ще й шкоду велику роблять.

Став та й плаче. Коли це йде медвідь і питає його:

— Чого ти, чоловіче, плачеш?

— Як же мені не плакати? Що я буду цілий рік їсти, коли мені таку велику шкоду робите?!

Медвідь і каже чоловікові:

— Хто ж тобі шкоду робить?

— От хоч би й ви,—одповідає чоловік.

Надходить на це вовк. Стали вони усі троє та й балакають, а вовк і каже до чоловіка:

— Дай нам дві штуки худоби, так більше не будеш мати шкоди.

А хазяїн йому на це й відповідає:

— Та я вам дам, тільки щоб уже я справді більше не мав од вас шкоди.

А вони його й запевняють, щоб був спокійний?

Вже й збіжжя достигло, позвозив він додому, а шкода йому було давати дві штуки худоби. От раз медвідь і приходить та нагадує йому, щоб він дав те, що обіцяв. Чоловік найняв кілька хлопців, і вони одігнали звіря. Медвідь і нахваляється:

— Гляди ж, я тебе й на печі знайду.

Чоловік увійшов до хати та й каже жінці:

— Я вже з печі не буду злазити, бо медвідь казав, що мене ззість.

А жінка й заспокоює його:

— Медвідь до хати не піде.

Медвідь прийшов другий раз з вовком за тою худобою, що він їм обіцяв, а сусіди медведя й вовка одігнали. Вовк з медведем взяли та й пішли. На другий раз приходить медвідь сам. Перебрався за бабу і прийшов до чоловіка та й простує собі до сіней, а сіни замкнені.

Він пішов під вікно та й каже:

— Одчиніть!

А жінка й обізвалася:

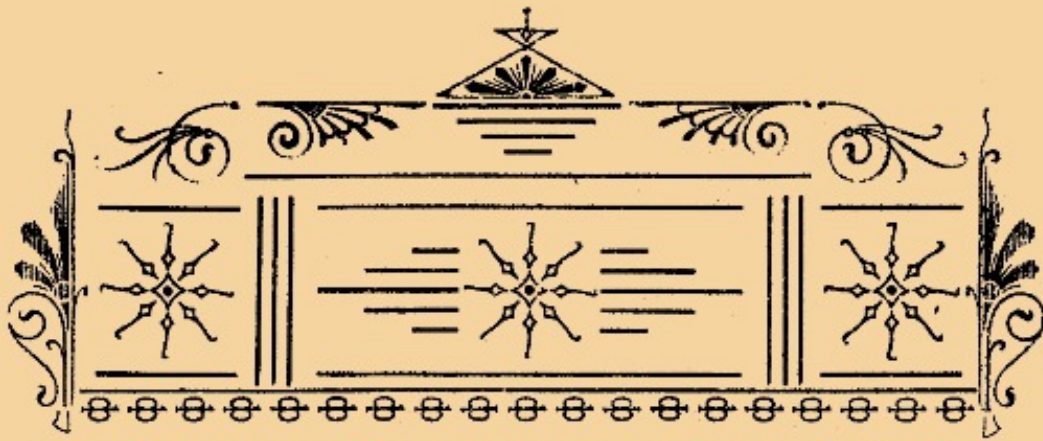
— Я не одчиню, бо казав медвідь, що ззість мого чоловіка навіть у хаті.

А баба на це їй й відповідає:

— Не бійся, тут медведя нігде не видко.

Пішла жінка, одчинила та й впустила бабу ту до хати. Дає вона їй шматок хліба, а баба не хоче брати, та на піч полізла, чоловіка за ноги стягла, серед хати роздерла та й проглинула. Жінка тоді й каже дітям:

— Дивіться діти, що лихо чоловіка й на печі знайде!

VIII. Медвідь в ямі.

Ішов якось циган з чужого села додому понад лісом. Він був на підпитку, то й не дивився, що в нього під ногами. Набрів він на яму й провалився туди. Циган дуже перелякався, подумав, що провалився крізь землю. А коли став на ноги й трохи опам'ятався, тоді розібрав, що потрапив в яму, викопану стрільцями на звірів. Циган обмацав руками навкруги й налапав там щось здорове та кудлате. Тоді він ще більше злякався, кинувся був вилазити з ями, а звірюка хап його за ногу й держить, а сам каже:

— Почекай, чоловіче, не втікай. Коли вмирати, так будемо вмирати вкупі.

— А ти ж хто такий?—спитав циган.

— Хіба не бачиш? Я медвідь, потрапив сюди ненароком так, як і ти.

— А що ж ми тепер будемо робити?—спитав циган.

— Будем сидіти, поки нас не вирятують.

— А як довго ніхто до нас не прийде, тоді що?

— Не прийде, то й не треба. Буду жити, поки здохну. А як їсти схочеться, ззім тебе, чоловіче.

— Не їж мене, медведику, краще я тобі заграю, а ти потанцюй.

— Грай, буду танцювати. Поки будеш грати, доти не буду тебе їсти, а як перестанеш грати, так і знім.

Циган взяв скрипку в руки й почав грати, а медвідь пустився танцювати. Циган грав, грав, поки не втомився та й перестав грати. Медвідь штовхнув цигана лапою й каже:

— Грай, грай, а то знім!..

Циган знов почав грати. Грав, аж поки одна струна не порвалася. Тоді він став на трьох струнах грати. Грав так, грав, поки не порвалася ще одна струна й зосталося тільки дві. Циган було зупинився, а медвідь знову хап його за ногу:

— Грай, грай, а то знім!

Циган ледве вже руками ворушив, а грати треба, бо видима смерть страшна, от він і грав на двох струнах.

Уже й ніч пройшла, настав день, а рятувати ніхто не йшов. Циган так і похолов зо страху. Він думав собі:

— Ану, як усі струни порвуться, що тоді робити? Погибать мені!

Медвідь теж здорово захекався, упрів увесь. Циган запримітив це та й каже медведеві:

— Ану, лягаймо, братіку, спати, а то мене сон так і валить, сили вже немає сидіти. Та й ти добре наморився!

Медвідь згодився спочити.

Циган ліг і зараз захріп, неначе й справді міцно заснув, а сам одним оком що-хвилини блимав, зорив, чи спить медвідь. Коли медвідь заснув, циган поти-

хеньку підвівся й почав паличкою в стіні ямочки видовблювати, щоб було на що ногами обпертися. Коли пічурки були готові, циган заходився вилазити з ями. Ногами переступав з одної пічурки в другу, а руками оперався об стіни й перехвачував ними все вище та вище. Отак доліз і до хмизу, що ним була яма прикидана. Почав циган руками розсовувати той хмиз, проробляти дірку, щоб вилізти з ями, хмиз затріщав. захрустів, медвідь з просонку підвів голову й питає:

— Ти що там крутишся? Чи не думаєш, часом, втікати?

— Ні, це я так... Я зараз вернуся.

Медвідь знову задрімав, а циган виліз з ями й подався додому, тільки скрипку в ямі залишив.

Медвідь прокинувся, дивиться, цигана немає. Він тоді з досади взяв скрипку й почав грати, та так вигравав, що чути було по всьому лісі. Позбігалися всі звірі на музики. Прибігли до ями й слухають.

— Що за okazія? — думали вони собі. — Нікого не видно, а грає.

Кинулися вони на звуки ближче та й провалилися всі в ту яму. От уже тепер в ямі не сам медвідь сидить, а з ним ще вовк, заїць, дикий кабан, олінь і лисиця.

Зрадів медвідь, що в ямі не один він буде. Тільки лихо, що тісно стало. Припадало всім стояти на ногах, лягти ніде було. Звірі сумували, не знали, що їм робити. Вилізти з ями не було надії та й дождити помочі ні од кого. Перебули вони в ямі цілий день і ніч, хотілося всім їсти, а їсти було нічого. А далі медвідь і каже:

— Ну, братці, гайда порадимося, кого ми будемо насамперед їсти. Кожному з нас життя дороге, тільки однаково нам погибати. Будем по черезно один

другого їсти, поки дійдемо до останнього, а той уже мусить загинути з голоду.

— Давайте вимірятися,—каже олінь.—Чий буде верх, того зараз і ззімо.

Лисиця бачить, що непереливки, та й пригадала, як обдурити звірів. Замахала хвостом та й каже:

— Почекайте, братіки, з цим ви не поспішайтеся. Поїсти один одного ми ще управимосся, а от я вигадала таке, що ми всі живими зостанемося й будемо на волі ходити.

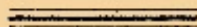
— А що ж ти вигадала?

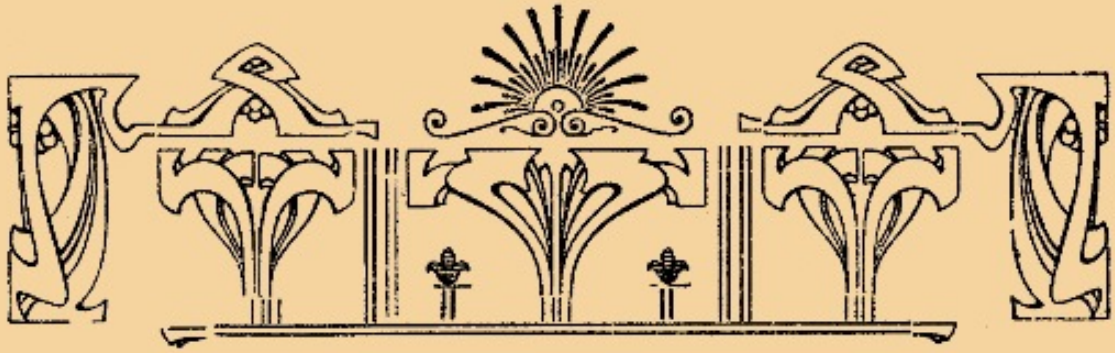
— А от що: нехай олінь присяде, а я вискочу на нього, потім він нехай випростається й підійме вгору голову, а я стрибну йому на роги, вилізу з ями й побіжу мерщій скликати медведів та вовків. Вони збіжаться сюди й вирятують усіх. Я скажу їм, щоб вони взяли з собою каната та драбину, от і будемо всі на волі.

— Добре ти, лисичко, вигадала,—гукнули всі в один голос.

На скільки можна було, всі розступилися, олінь присів, лисичка стрибнула йому на спину, олінь випростався, підняв голову, лисичка тоді скок йому на роги, розсунула трохи хмиз і виплигнула з ями. Замість того, щоб скликати звірів на поміч, побігла вона до своєї нори, а про тих, що в ямі були, й думати забула.

Трохи згодом надійшли стрільці, бо вони почули од цигана, що в яму медвідь провалився. Кинулися вони до ями, аж там, замість одного медведя, повна яма звірів. Всіх тоді вони постріляли й забрали з собою.

ІХ. Медведева хата.

Один медвід затоваришував з вовком та й ходили вони вдвох замолоду по лісах. Згодом надибали собі хату пустку та в ній і оселилися. Ходили на лови разом. Що спіймають, вкинуть у хату та й знають, що ніхто у них відти нічого не візьме.

Раз якось був лютий мороз, толив медвідь грубу та так дуже розпалив, що плита, якою була накрита груба, й тріснула. От він і каже:

— Ну, що будемо робити? Треба десь піти й вибрати таку, як ця була.

Пішли під скелю, медвідь і каже:

— Ну, котрий з нас полізе? Ліз хіба ти: ти легкий, під тобою не так урветься скеля.

А вовк і одказує:

— Та що я там зроблю? Я не годен одвалити таку плиту, як ти.

Медвідь не хотів, не хотів, а далі виліз аж на самий вершок. Дивиться, а там такі гарні плити з рівними й однаковими боками—саме добрі на грубку. Одібрав він одну та й каже до вовка:

— Тримай там, бо я не годен злізти з плитою на землю, то мушу її скинути.

Вовк став на задні лапі, наставив передні, щоб плита не впала на землю й не розбилася. Медвідь як кинув плиту та й прибив вовка—ледве тільки живий він був. Зліз медвідь з скелі, підходить до вовка та й каже:

— Ну, ходім, товаришу.

А вовк і відповідає:

— Ой, не піду: я вже не в силі.

Взяв медвідь плиту під пахву та й пішов сам.

Приходить він до хати, став плиту класти та не може зробити так, щоб лягла вона добре. Вийшов з хати, сів собі на поріг та й роздивляється. Коли бачить, а то лізе тигр з гущавини та й каже:

— Добри-день, свату.

Медвідь і відповідає:

— Дай, Боже, здоров'я.

Посідали собі, зачали балакати. Став медвідь розповідати, що трапилося з вовком, а тигр зачав і собі розказувати, що вже три дні нічого не їв. А далі пішли обидва в гущавину.

Ідуть та й надібують гуцула, що зрубав дуба та й обтесує гиляки. Підійшли до нього медвідь з тигром. А тигр, такий утішний, і каже:

— От уже попоїм за три дні.

Медвідь на це й обіззався:

— Ні, нехай він перше нам грубу полагодить у хаті.

Та й іде до гуцула, зачав йому розказувати про свою пригоду. А гуцул і згожується:

— Добре, ходім.

Але сам вже аж труситься, так боїться.

Ідуть лісом, ідуть, медвідь заблудився, не потрапив на стежку та й зайшли вони аж на край ліса. А там коло лісу було село, а біля села панський двір. Медвідь озирнувся кругом та й каже:

— А ми куди це зайшли?

Гуцул і обізвався:

— Нічого, нічого, в цього пана є ціла отара овець, у цей крайній хлів їх загнано. Ви сидіть обидва в лісі, а я піду додому, а ввечері вийду з ключами та одімкну вам хліва.

Та й пішов до села. Зрадів та дякував Богові, що його звірина не ззіла.

Надійшов вечір, далі так свало темно, що гуцул навіть боїться з хати вийти, не хоче в ліс іти.

А медвідь з тигром ввечері, чекали, чекали в лісі, голод їм добре таки докучив от і зачали вони добуватися до хліва без ключа. Вартовий почув, дав знати панові, вибігли двораки з рушницями й почали стріляти. Медведя вбили, а тигрові тільки ногу прострелили.

Тигр утік і потім не хотів вже з жадним медведем товаришувати.

ОГЛАВ.

	<i>Стор.</i>
I. Медвідь і бджола	3 — 5
II. Спілка медведя з мужиком . .	6 — 8
III. Медвідь зганяє мухи з цигана	9 — 10
IV. Медвідь і лиси	11 — 13
V. Як медвідь украв дівчину . .	14 — 18
VI. Як медвідь оддячив дідові . .	19 — 21
VII. Як медвідь ззів чоловіка . .	22 — 23
VIII. Медвідь в ямі	24 — 27
IX. Медведева хата	28 — 30

З друкарні Катерин. Союзу Споживач. Т-в. Січень 1920 р.